

SMJERNICA (PRAVNO UPUTSTVO) O POKRETANJU PARNIČNOG POSTUPKA

Uvod:

Smjernice za pokretanje parničnih postupaka koje su pred Vama imaju za cilj predstavljanje osnovnih pravila za pokretanje parničnih postupaka za zaštitu od diskriminacije po bilo kom osnovu. Zabrana diskriminacije, po bilo kom osnovu, propisana je najvišim pravnim aktom u Crnoj Gori - *Ustavom Crne Gore*, dok je dalje, zaštita od diskriminacije osoba s invaliditetom u pravnom sistemu Crne Gore razrađena kroz *Zakon o zabrani diskriminacije* i *Zakon o zabrani diskriminacije lica sa invaliditetom*. Shodno Ustavu Crne Gore potvrđeni i objavljeni međunarodni ugovori i opšteprihvaćena pravila međunarodnog prava sastavni su dio unutrašnjeg pravnog poretka, imaju primat nad domaćim zakonodavstvom i neposredno se primjenjuju kada odnose uređuju drukčije od unutrašnjeg zakonodavstva. S tim u vezi, bitno je pomenuti *Evropsku konvenciju o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda*, kao i *Konvenciju Ujedinjenih Nacija o pravima lica sa invaliditetom*.

Šta je diskriminacija?

Diskriminacija je svako pravno ili faktičko pravljenje razlike ili nejednako postupanje, odnosno propuštanje postupanja prema jednom licu, odnosno grupi lica u odnosu na druga lica, kao i isključivanje, ograničavanje ili davanje prvenstva nekom licu u odnosu na druga lica, koje se zasniva na rasi, boji kože, nacionalnoj pripadnosti, društvenom ili etničkom porijeklu, vezi sa nekim manjinskim narodom ili manjinskom nacionalnom zajednicom, jeziku, vjeri ili uvjerenju, političkom ili drugom mišljenju, polu, promjeni pola, rodnom identitetu, seksualnoj orijentaciji i/ili interseksualnim karakteristikama, zdravstvenom stanju, invaliditetu, starosnoj dobi, imovnom stanju, bračnom ili porodičnom stanju, pripadnosti grupi ili pretpostavci o pripadnosti grupi, političkoj partiji ili drugoj organizaciji, kao i drugim ličnim svojstvima.

Šta je diskriminacija lica s invaliditetom?

Lice s invaliditetom je lice koje ima dugoročno fizičko, mentalno, intelektualno ili senzorno oštećenje, koja u sadejstvu sa različitim barijerama mogu otežati puno i efektivno učešće tog lica u društvu na osnovu jednakosti sa drugima.

Grupa lica s invaliditetom predstavlja više lica s invaliditetom koji su u istoj situaciji, istovremeno izloženi diskriminaciji od strane istog lica, kao i više lica s invaliditetom izloženi istom obliku diskriminacije od strane istog lica u različitim situacijama.

Diskriminacijom po osnovu invaliditeta smatra se i pozivanje, pomaganje, podsticanje ili podstrekavanje, davanje instrukcija, uznemiravanje, kao i najavljenost mogućnost da određeno lice ili grupa lica s invaliditetom budu izloženi diskriminaciji.

Ne smatraju se diskriminacijom po osnovu invaliditeta propisi i uvođenje posebnih mjera koji su usmjereni na stvaranje uslova za jednako priznavanje, uživanje i ostvarivanje ljudskih prava i sloboda i postizanje stvarne ravnopravnosti lica s invaliditetom sa drugim licima, kao i unapređenje poštovanja njihovog urođenog dostojanstva, ukoliko su ti propisi, odnosno uvođenje posebnih mjera objektivno opravdani zakonitim ciljem, uz upotrebu sredstava koja su primjerena i neophodna.

Pristanak lica s invaliditetom na diskriminaciju po osnovu invaliditeta ne oslobađa odgovornosti lice koje vrši diskriminaciju.

Tužba i sadržina tužbe

Svako ko smatra da je povrijeđen diskriminatornim postupanjem organa, privrednog društva, drugog pravnog lica, preduzetnika i fizičkog lica **ima pravo na zaštitu pred sudom, u parničnom postupku koji se pokreće tužbom**, u skladu sa pravilima kojima se uređuje parnični postupak.

Tužba se podnosi **osnovnom sudu**, kao stvarno nadležnom sudu u prvom stepenu za odlučivanje u ovoj vrsti sporova. U postupku za zaštitu od diskriminacije mjesno je nadležan, pored suda opšte mjesne nadležnosti (sud opšte mjesno nadležan za tuženog), i sud na čijem području je prebivalište, odnosno sjedište tužioca/teljke.

Tužbom za zaštitu od diskriminacije može se tražiti:

- 1) *utvrđenje da je tuženi/a diskriminatorno postupao/la prema tužiocu/teljki;*
- 2) *zabrana vršenja radnje od koje prijeti diskriminacija, odnosno zabrana ponavljanja radnje diskriminacije;*
- 3) *uklanjanje posljedica diskriminatornog postupanja;*
- 4) *naknada štete, u skladu sa zakonom;*
- 5) *objavljivanje presude kojom je utvrđena diskriminacija na trošak tuženog/e u medijima.*

Tužba sadrži određeni **zahtjev** u pogledu glavne stvari i sporednih traženja, **činjenice** na kojima tužilac zasniva zahtjev, **dokaze** kojima se utvrđuju ove činjenice, kao i

Diskriminacija po osnovu invaliditeta je svako pravno ili faktičko, neposredno ili posredno, namjerno ili nenamjerno pravljenje razlike ili nejednako postupanje, odnosno propuštanje postupanja prema jednom licu, odnosno grupi lica s invaliditetom u odnosu na druga lica, kao i isključivanje, ograničavanje ili davanje prvenstva nekom licu u odnosu na lice sa invaliditetom, zbog kojeg se licu s invaliditetom otežava ili negira priznavanje, uživanje ili ostvarivanje ljudskih prava i sloboda u političkom, obrazovnom, ekonomskom, socijalnom, kulturnom, sportskom, građanskom i drugim oblastima javnog i privatnog života.

druge podatke koje mora imati svaki podnesak, odnosno: oznaku suda, ime i prezime (naziv pravnog lica), prebivalište ili boravište (sjedište pravnog lica) stranaka, njihovih zakonskih zastupnika i punomoćnika, ako ih imaju, predmet spora, sadržinu izjave i potpis podnosioca.

Tužba, kao i svi podnesci sa prilogima koje treba dostaviti protivnoj stranci, predaju se sudu u dovoljnom broju primjeraka za sud i protivnu stranku.

Shodno opštim pravilima parničnog postupka, tužba se podnosi lično ili preko punomoćnika, dok shodno Zakonu o zabrani diskriminacije, tužbu za utvrđenje da je tuženi/a diskriminatorски postupao/la prema tužiocu/teljki, kojom se traži zabrana vršenja radnje od koje prijeti diskriminacija i objavljivanje presude kojom je utvrđena diskriminacija na trošak tuženog/e u medijima, u ime diskriminisanog lica ili grupe lica, mogu podnijeti i organizacije ili pojedinci/ke koji/e se bave zaštitom ljudskih prava, uz pisani pristanak diskriminisanog lica ili grupe lica.

Tužbu za zaštitu od diskriminacije može podnijeti i lice koje se, u namjeri da neposredno provjeri primjenu pravila o zabrani diskriminacije, na bilo koji način predstavi, odnosno stavi u poziciju lica koje može biti diskriminirano po nekom od zakonom propisanih osnova.

Ukoliko je podnosilac tužbe prethodno podnio i pritužbu Zaštitniku/ci ljudskih prava i sloboda, **dužan/na je da pisanim putem obavijesti Zaštitnika/cu** o pokretanju sudskog postupka.

Rok za podnošenje tužbe

Tužba za zaštitu od diskriminacije može se podnijeti **u roku od godinu dana od dana saznanja za učinjenu diskriminaciju** a najkasnije u roku od **tri godine od dana učinjene diskriminacije.**

Ukoliko je tužba podnesena neblagovremeno, sud će je odbaciti.

Odgovor na tužbu

Parnica počinje da teče dostavljanjem tužbe tuženom.

Tužba sa prilogima dostavlja se tuženom na odgovor **u roku od 30 dana** od dana prijema uredne i potpune tužbe u sudu. Nakon prijema tužbe sa prilogima tuženi je dužan, najkasnije **u roku od 30 dana**, da dostavi sudu pisani odgovor na tužbu.

U odgovoru na tužbu tuženi će istaći moguće procesne prigovore i izjasniti se da li priznaje ili osporava postavljeni tužbeni zahtjev i navesti druge podatke koje mora imati svaki drugi podnesak. Ako tuženi osporava tužbeni zahtjev, odgovor na tužbu mora sadržati i činjenice na kojima tuženi zasniva svoje navode i dokaze kojima se utvrđuju te činjenice.

Punomoćnici

Stranke mogu da preduzimaju radnje u postupku lično ili preko punomoćnika, ali sud može pozvati stranku koja ima punomoćnika da se pred sudom lično izjasni o činjenicama koje treba utvrditi u parnici.

Stranka koju zastupa punomoćnik može uvijek doći pred sud i davati izjave pored svog punomoćnika.

Stranku koja nema kvalifikovanog punomoćnika (advokat ili lice sa položenim pravosudnim ispitom) i koja se iz neznanja ne koristi pravima koja joj pripadaju po ovom zakonu, sud će da upozori koje parnične radnje može preduzeti.

Opšta načela parničnog postupka

U parničnom postupku sud odlučuje u granicama zahtjeva koji su stavljeni u postupku. Sud ne može odbiti da odlučuje o zahtjevu za koji je nadležan.

Stranka za tužbu i svaku drugu parničnu radnju treba da ima pravni interes.

Stranke mogu slobodno raspolagati zahtjevima koje su stavile u toku postupka.

Stranke se mogu odreći svog zahtjeva, priznati zahtjev protivnika i poravnati se.

Sud neće da uvaži raspolaganja stranaka koja su u suprotnosti sa prinudnim propisima i moralom.

Sud odlučuje o tužbenom zahtjevu na osnovu usmenog, neposrednog i javnog raspravljanja. Izuzetno, sud o tužbenom zahtjevu odlučuje na osnovu pisano izvedenih pravnih radnji i posredno izvedenih dokaza, ako zakon tako određuje.

Sud će svakoj stranci da pruži mogućnost da se izjasni o zahtjevima i navodima protivne stranke, a u izuzetnim slučajevima, sud je ovlašćen da odluči o zahtjevu o kome protivnoj stranci nije bila pružena mogućnost da se izjasni.

Parnični postupak vodi se na jeziku koji je u službenoj upotrebi u sudu, dok stranke i drugi učesnici u postupku koji ne razumiju ili ne govore jezik koji je u službenoj upotrebi u sudu imaju pravo da se služe svojim jezikom ili jezikom koji razumiju.

Stranke su dužne **da iznesu sve činjenice na kojima zasnivaju svoje zahtjeve i da predlože dokaze kojima se utvrđuju te činjenice.**

Sud je ovlašćen da utvrdi i činjenice koje stranke nijesu iznijele i izvede dokaze koje stranke nijesu predložile, ako iz rezultata rasprave i dokazivanja proizlazi da stranke idu za tim da raspolazu zahtjevima kojima ne mogu raspolagati.

Svoju odluku sud ne može zasnovati na činjenicama i dokazima o kojima strankama nije pružena mogućnost da se izjasne.

Koje će činjenice uzeti kao dokazane odlučuje sud po svom uvjerenju, na osnovu savjesne i brižljive ocjene svakog dokaza zasebno i svih dokaza zajedno, kao i na osnovu rezultata cjelokupnog postupka.

Stranke, umješači, kao i njihovi zastupnici dužni su da pred sudom govore istinu i da savjesno koriste prava koja su im priznata ovim zakonom.

Sud je dužan da nastoji da se postupak sprovede bez odugovlačenja, u razumnom roku, sa što manje troškova i da onemogućí svaku zloupotrebu prava koja strankama pripadaju u postupku.

Ako stranke, umješači, njihovi zakonski zastupnici i punomoćnici, sa namjerom da naškode drugome ili s ciljem koji je u suprotnosti sa dobrim običajima, savjesnošću i poštenjem, zloupotrebljavaju prava koja su im priznata ovim zakonom, sud može izreći novčanu kaznu ili druge mjere koje su određene ovim zakonom.

Stranku koja nema kvalifikovanog punomoćnika (advokat ili lice sa položenim pravosudnim ispitom) i koja se iz neznanja ne koristi pravima koja joj pripadaju po ovom zakonu, sud će da upozori koje parnične radnje može preduzeti.

U prvostepenom postupku i postupku po predlogu za ponavljanje postupka sudi **sudija pojedinac**. **U drugostepenom postupku sudi vijeće od trojice sudija**. U postupku po reviziji i zahtjevu za zaštitu zakonitosti sudi **vijeće od pet sudija**.

Ako za pojedine radnje nije zakonom određen oblik u kome se mogu preduzeti, stranke preduzimaju parnične radnje pisano van ročišta ili usmeno na ročištu.

Sud po prijemu tužbe ocjenjuje da li je nadležan.

Ocjenjivanje nadležnosti vrši se na osnovu navoda u tužbi i na osnovu činjenica koje su sudu poznate.

Ako se u toku postupka promijene okolnosti na kojima je zasnovana nadležnost suda, sud koji je bio nadležan u vrijeme podnošenja tužbe ostaje i dalje nadležan i ako bi zbog tih promjena bio nadležan drugi sud iste vrste.

Teret dokazivanja

Ukoliko tužilac/teljka učini vjerovatnim da je tuženi/a izvršio/la akt diskriminacije, teret dokazivanja da usljed tog akta nije došlo do povrede jednakosti u pravima i pred zakonom prelazi na tuženog/u.

Pripremno ročište

Nakon prijema odgovora na tužbu sud će da zakaže **pripremno ročište**.

Ako tuženi nije dostavio odgovor na tužbu, a nema uslova za donošenje presude zbog propuštanja, sud će zakazati pripremno ročište nakon protoka roka za podnošenje odgovora na tužbu.

Pripremno ročište održaće se, po pravilu, najkasnije **u roku od 30 dana od dana kada tuženi dostavi pisani odgovor na tužbu**.

Postupci za zaštitu od diskriminacije su hitne prirode, što znači da bi sud trebalo da ih sprovodi bez odlaganja, u najkraćem roku.

U pozivu za pripremno ročište sud će da obavijesti stranke o posljedicama izostanka s pripremnog ročišta, kao i o tome da su **dužne, najkasnije na pripremnom ročištu, da iznesu sve činjenice na kojima zasnivaju svoje zahtjeve i da predlože sve dokaze koje žele izvesti u toku postupka, te da na ročište donesu sve isprave i predmete koje žele upotrijebiti kao dokaz.**

Poziv za pripremno ročište dostavlja se strankama najkasnije **osam dana prije ročišta**.

Ako na pripremno ročište **ne dođe tužilac**, a bio je uredno obaviješten, smatraće se da je **tužba povučena**, osim ako tuženi ne traži da se ročište održi.

Ako na pripremno ročište ne dođe uredno obaviješten tuženi, raspravljaće se sa tužiocem.

Sud će prema rezultatima raspravljanja na pripremnom ročištu odlučiti o čemu će se raspravljati i koji će se dokazi izvesti na glavnoj raspravi.

Predloge koje ne smatra bitnim za donošenje odluke sud će odbiti i u rješenju naznačiti razlog odbijanja.

Preinačenje tužbe

Tužilac može da preinači tužbu **najkasnije do zaključenja pripremnog ročišta ili do početka glavne rasprave**, ako pripremno ročište nije održano. U tom slučaju sud je dužan da ostavi tuženom vrijeme potrebno da se može pripremiti za raspravljavanje po preinačenoj tužbi, ako za to nije imao dovoljno vremena.

Nakon održavanja pripremnog ročišta, a najkasnije do zaključenja glavne rasprave, sud može dopustiti preinačenje tužbe samo ako ocijeni da preinačenje nije usmjereno na odugovlačenje postupka i ako tuženi pristaje na preinačenje.

Smatra se da postoji pristanak tuženog na preinačenje tužbe ako se on upusti u raspravljavanje o glavnoj stvari po preinačenoj tužbi, a nije se prije toga protivio preinačenju.

Sud će dopustiti preinačenje tužbe i nakon održavanja pripremnog ročišta kad se tuženi protivi preinačenju, ako tužilac bez svoje krivice tužbu nije mogao preinačiti ranije, a tuženi je u mogućnosti da se upusti u raspravu po preinačenoj tužbi bez odlaganja glavne rasprave.

Preinačenje tužbe je promjena istovjetnosti tužbenog zahtjeva, povećanje postojećeg ili isticanje drugog zahtjeva uz postojeći.

Ako tužilac preinači tužbu tako što usljed okolnosti koje su nastale poslije podnošenja tužbe zahtijeva iz istog činjeničnog osnova drugi predmet ili novčani iznos, tuženi se takvom preinačenju ne može protiviti.

Tužba nije preinačena ako je tužilac promijenio pravni osnov tužbenog zahtjeva, ako je smanjio tužbeni zahtjev ili ako je promijenio, dopunio ili ispravio pojedine navode, tako da usljed toga tužbeni zahtjev nije promijenjen.

Tužilac može svoju tužbu preinačiti i tako što će umjesto prvobitno tuženog tužiti drugo lice. Za ovu vrstu preinačenja tužbe, potreban je pristanak lica koje treba da stupa u parnicu umjesto tuženog, a ako se tuženi već upustio u raspravljavanje o glavnoj stvari, potreban je i pristanak tuženog. Lice koje stupa u parnicu umjesto tuženog mora primiti parnicu u onom stanju u kakvom se ona nalazi u trenutku kad u nju stupa.

Povlačenje tužbe

Tužilac može povući tužbu bez pristanka tuženog **prije nego što tuženi dostavi odgovor na tužbu.**

Tužba se može povući i kasnije, sve do zaključenja glavne rasprave, ako tuženi na to pristane. Ako se tuženi **u roku od osam dana** od dana obavještenja o povlačenju tužbe ne izjasni o tome, smatraće se da je pristao na povlačenje.

Ako je tužba povučena, sud donosi rješenje kojim se utvrđuje da je tužba povučena. To rješenje se dostavlja tuženom samo ako mu je prethodno tužba bila dostavljena.

Povučena tužba smatra se kao da nije ni bila podnesena i **može se ponovo podnijeti.**

Glavna rasprava

Ako sa ročišta za glavnu raspravu izostane tužilac ili ako na ročište za glavnu raspravu ne dođe tuženi, a uredno su pozvani, rasprava će se održati sa prisutnom strankom.

Ako sa ročišta za glavnu raspravu neopravdano izostanu obje stranke, a uredno su pozvane, ili ako dođu na ročište ali se ne upuste u raspravljanje, ili se udalje sa ročišta, smatraće se da je tužilac povukao tužbu.

Stranke mogu u toku glavne rasprave da iznose nove činjenice i da predlažu nove dokaze samo ako učine vjerovatnim da ih bez svoje krivice nijesu bile u mogućnosti iznijeti, odnosno preložiti na pripremnom ročištu, odnosno na prvom ročištu za glavnu raspravu ako pripremno ročište nije održano. U suprotnom, sud ih neće uzeti u obzir.

Na glavnoj raspravi izvode se dokazi čije je izvođenje određeno rješenjem suda sa pripremnog ročišta, ili ročišta glavne rasprave.

Postupak na glavnoj raspravi odvija se usmeno, a dokazi se izvode, po pravilu, neposredno pred sudom.

Stranka i njen zastupnik ili punomoćnik mogu po odobrenju suda neposredno postavljati pitanja protivnoj stranci, svjedocima i vještacima. Sud će da zabrani stranci postavljanje određenog pitanja ili će da zabrani odgovor na postavljeno pitanje, ako je već u pitanju sadržano kako na njega treba odgovoriti ili ako se pitanje ne odnosi na predmet.

Nakon izvođenja svih dokaza, stranke, počev od tužioca, imaju pravo da se obrate sudu završnim izlaganjem, kojim se rezimiraju pravni i činjenični aspekti predmeta. Sud može dopustiti tužiocu da se ukratko izjasni na završno izlaganje tuženog. Ako je tužiocu dopušteno da se izjasni na završno izlaganje tuženog i tuženi ima pravo da se ukratko izjasni na konačne navode tužioca.

Nakon što budu okončane sve faze glavne rasprave i predmet bude spreman za presuđenje, sud će da objavi da je glavna rasprava zaključena.

Javnost glavne rasprave

U parničnim postupcima za zaštitu od diskriminacije **glavna rasprava je javna**, dok sud može isključiti javnost za cijelu glavnu raspravu ili jedan njen dio, ako to zahtijevaju interesi čuvanja državne, službene, poslovne ili lične tajne, interesi javnog reda ili razlozi morala, kao i u slučaju kada se mjerama za održavanje reda predviđenim u ovom zakonu ne bi moglo obezbijediti nesmetano održavanje rasprave. Isključenje javnosti ne odnosi se na stranke, njihove zakonske zastupnike, punomoćnike i umješače.

Sud može dozvoliti da glavnoj raspravi na kojoj je javnost isključena prisustvuju pojedina službena lica kao i naučni i javni radnici, ako je to od interesa za njihovu službu, odnosno naučnu ili javnu djelatnost.

U slučaju isključenja javnosti, na zahtjev stranke, sud može dozvoliti da raspravi prisustvuju najviše dva lica koja ona označi.

Medijacija i sudsko poravnanje

Stranke mogu zaključiti **poravnanje o predmetu spora** u toku cijelog postupka (sudsko poravnanje).

Ako smatra da je prema okolnostima konkretnog slučaja to opravdano, sud može rješenjem da uputi stranke na prvi sastanak sa medijatorom radi pokušaja rješavanja spora u postupku medijacije, sve do pravosnažnog okončanja postupka, **dok je dužan da**

posebnim rješenjem uputi stranke na prvi sastanak sa medijatorom ako je jedna od stranaka Crna Gora, Glavni grad, Prijestonica, odnosno opština.

Presuda

Presudom sud odlučuje o zahtjevu koji se tiče glavne stvari i sporednih traženja. Sud će donijeti presudu najkasnije **u roku od 30 dana** od dana zaključenja glavne rasprave.

Nakon zaključenja glavne rasprave sud će prisutne stranke da obavijesti o datumu donošenja presude.

Pisano izrađena presuda mora imati: uvod, izreku, obrazloženje i uputstvo o pravu na izjavljivanje pravnog lijeka protiv presude.

Presuda koja se više ne može pobijati žalbom **postaje pravosnažna** ukoliko je njome odlučeno o zahtjevu tužbe ili protivtužbe.

Prvostepeni sud, osim po prigovoru stranke, i po službenoj dužnosti pazi da li je stvar pravosnažno presuđena i, ako utvrdi da je parnica pokrenuta o zahtjevu o kome je već pravosnažno odlučeno, odbaciće tužbu.

Pravni lijekovi

Protiv presude donijete u prvom stepenu **stranke mogu izjaviti žalbu u roku od 15 dana od dana donošenja**, odnosno dostavljanja prepisa presude.

Blagovremeno izjavljena žalba **sprječava da presuda postane pravosnažna u dijelu koji se pobija žalbom.**

O žalbi protiv presude odlučuje drugostepeni sud.

Stranka se može odreći prava na žalbu od trenutka prijema prepisa presude.

Do donošenja odluke drugostepenog suda stranka može odustati od već izjavljene žalbe.

Odricanje ili odustanak od žalbe ne može se opozvati.

Žalba treba da sadrži:

- 1) označenje presude protiv koje se izjavljuje žalba;
- 2) izjavu da se presuda pobija u cjelini ili u određenom dijelu;
- 3) razloge žalbe sa obrazloženjem;
- 4) potpis podnosioca žalbe.

Ako se na osnovu podataka iz žalbe ne može utvrditi koja se presuda pobija ili ako žalba nije potpisana (nepotpuna žalba), prvostepeni sud će rješenjem, protiv koga nije dozvoljena žalba, pozvati žalioca da **u roku od osam dana** dopuni ili ispravi žalbu. Ako žalilac u ostavljenom roku ne postupi po traženju suda, sud će rješenjem da odbaci žalbu kao nepotpunu.

Ako žalba po svom sadržaju ima drugih nedostataka, prvostepeni sud će žalbu da dostavi drugostepenom sudu ne pozivajući žalioca da je dopuni, odnosno ispravi. Dopune dostavljene po proteku roka za izjavljivanje žalbe drugostepeni sud neće cijeliti.

U žalbi se ne mogu iznositi nove činjenice i predlagati novi dokazi, osim ako se odnose na bitne povrede odredaba parničnog postupka zbog kojih se žalba može izjaviti.

Prigovor zastarjelosti i prigovor radi prebijanja koji nijesu izneseni pred prvostepenim sudom ne mogu se iznositi u žalbi.

Presuda se može pobijati:

- 1) zbog bitne povrede odredaba parničnog postupka;
- 2) zbog pogrešno ili nepotpuno utvrđenog činjeničnog stanja;
- 3) zbog pogrešne primjene materijalnog prava.

Žalba se podnosi sudu koji je izrekao prvostepenu presudu u dovoljnom broju primjeraka za sud i protivnu stranku.

Neblagovremenu, nepotpunu ili nedozvoljenu žalbu odbaciće rješenjem prvostepeni sud bez održavanja ročišta.

Žalba je neblagovremena ako je izjavljena poslije isteka zakonskog roka za njeno podnošenje.

Žalba je nedozvoljena ako je žalbu izjavilo lice koje nije ovlašćeno za podnošenje žalbe ili lice koje se odreklo žalbe ili ako lice koje je izjavilo žalbu nema pravnog interesa za podnošenje žalbe.

Po prijemu odgovora na žalbu ili po proteku roka za odgovor na žalbu prvostepeni sud će žalbu i odgovor na žalbu, ako je podnesen, sa svim spisima dostaviti drugostepenom sudu najkasnije u **roku od osam dana**.

Drugostepeni sud može u sjednici vijeća ili na osnovu održane rasprave:

- 1) odbaciti žalbu kao neblagovremenu, nepotpunu ili nedozvoljenu;
- 2) odbiti žalbu kao neosnovanu i potvrditi prvostepenu presudu;
- 3) ukinuti prvostepenu presudu i uputiti predmet prvostepenom sudu na ponovno suđenje;
- 4) ukinuti prvostepenu presudu i odbaciti tužbu;
- 4a) ukinuti prvostepenu presudu i vratiti prvostepenom sudu da ponovo izradi presudu;
- 4b) ukinuti prvostepenu presudu i odlučiti o zahtjevu stranaka;
- 5) preinačiti prvostepenu presudu.

Drugostepeni sud nije vezan predlogom žalbe.

Revizija u parničnim postupcima za zaštitu od diskriminacije

Protiv pravosnažne presude donesene u drugom stepenu stranke mogu izjaviti reviziju u **roku od 30 dana od dana dostavljanja prepisa presude**.

U sporu za zaštitu od diskriminacije revizija je uvijek dozvoljena.

O reviziji odlučuje **Vrhovni sud Crne Gore**.

Podnesena revizija ne zadržava izvršenje pravosnažne presude protiv koje je izjavljena.

Troškovi parničnog postupka

Stranka koja u cjelini izgubi parnicu **dužna je da protivnoj stranci i njenom umješaću naknadi troškove**.

Parnične troškove sačinjavaju izdaci učinjeni u toku ili povodom postupka. Parnični troškovi obuhvataju i nagradu za rad advokata i drugih lica kojima zakon priznaje pravo na nagradu, a ovo pravilo se shodno primjenjuje i na stranke koje zastupa Zaštitnik imovinsko-pravnih interesa Crne Gore, u kom slučaju, troškovi postupka obuhvataju i iznos troškova koji bi se stranci priznao na ime nagrade advokatu.

Kad stranka predloži izvođenje dokaza dužna je da, po nalogu suda, unaprijed položi iznos potreban za podmirenje troškova koji će nastati povodom izvođenja dokaza.

Ako stranka djelimično uspije u parnici, sud može, s obzirom na postignuti uspjeh, odrediti **da svaka stranka snosi svoje troškove ili da jedna stranka naknadi drugoj i umješaču srazmjernan dio troškova**. Sud može da odluči da jedna stranka naknadi sve troškove koje su protivna stranka i njen umješač imali, ako protivna stranka nije uspjela samo u srazmjerno neznatnom dijelu svog zahtjeva, a zbog tog dijela nijesu nastali posebni troškovi.

Pri odlučivanju koji će se troškovi naknaditi stranci, sud će uzeti u obzir samo one troškove koji su bili potrebni radi vođenja parnice. O tome koji su troškovi bili potrebni, kao i o visini troškova odlučuje sud ocjenjujući brižljivo sve okolnosti.

Nagrade i naknade advokata odmjeriće se po važećoj tarifi.

Stranka je dužna da, nezavisno od ishoda parnice, naknadi protivnoj stranci troškove koje je prouzrokovala svojom krivicom ili slučajem koji se njoj dogodio.

Ako tuženi nije dao povod za tužbu i ako je u odgovoru na tužbu, odnosno na pripremnom ročištu, a ako se ne održava pripremnog ročište onda na glavnoj raspravi, prije nego što se upustio u raspravljavanje o glavnoj stvari, priznao tužbeni zahtjev, tužilac će naknaditi tuženom parnične troškove.

Tužilac koji povuče tužbu dužan je da protivnoj stranci naknadi parnične troškove, osim ako je povlačenje tužbe uslijedilo odmah poslije ispunjenja zahtjeva od strane tuženog.

Stranka koja odustane od pravnog lijeka dužna je da protivnoj stranci naknadi troškove nastale povodom pravnog lijeka.

O naknadi troškova odlučuje sud na određeni zahtjev stranke.

Stranka je dužna da u zahtjevu određeno navede troškove za koje traži naknadu, uz dostavljanje dokaza za učinjene izdatke, ukoliko oni već ne postoje u spisima.

Zahtjev za naknadu troškova stranka je dužna da stavi najkasnije do završetka raspravljavanja koje prethodi odlučivanju o troškovima, a ako se radi o donošenju odluke bez prethodnog raspravljavanja, stranka je dužna da zahtjev za naknadu troškova stavi u predlogu o kome sud treba da odluči.

O zahtjevu za naknadu troškova sud će odlučiti **u presudi ili rješenju** kojim se završava postupak pred tim sudom.

Odluka o troškovima sadržana u presudi može se napadati **samo žalbom na rješenje**, ako se istovremeno ne napada i odluka o glavnoj stvari.

Oslobođenje od plaćanja troškova postupka

Sud će osloboditi od plaćanja troškova postupka stranku koja prema svom opštem imovnom stanju nije u mogućnosti da snosi ove troškove bez štete po nužno izdržavanje sebe i svoje porodice.

Oslobođenje od plaćanja troškova postupka obuhvata oslobođenje od plaćanja taksa i oslobođenje od polaganja predujma za troškove svjedoka, vještaka, uviđaja i sudskih oglasa.

Sud može osloboditi stranku samo od plaćanja taksa, ako bi plaćanjem taksa bila znatno umanjena sredstva iz kojih se izdržava stranka i članovi njene porodice.

Rješenje o oslobađanju plaćanja troškova postupka sud donosi **u roku od osam dana od podnošenja zahtjeva.**

Uz predlog za oslobađanje od plaćanja troškova postupka stranka je dužna da navede činjenice i podnese dokaze kojima se te činjenice potvrđuju.

Prilikom donošenja rješenja o oslobađanju od plaćanja troškova postupka sud će brižljivo ocijeniti sve okolnosti, a naročito će uzeti u obzir vrijednost predmeta spora, broj lica koje stranka izdržava i prihode koje imaju stranka i članovi njene porodice.

Kada stranka prema svom opštem imovnom stanju nije u mogućnosti da snosi troškove kvalifikovanog punomoćnika, prvostepeni sud će na njen zahtjev da odredi da je zastupa punomoćnik, ako je to nužno radi zaštite opravdanog interesa stranke.

Besplatna pravna pomoć

Shodno *Zakonu o besplatnoj pravnoj pomoći osobe s invaliditetom imaju pravo na besplatnu pravnu pomoć*, pod kojom se podrazumijeva obezbjeđivanje potrebnih sredstava za potpuno ili djelimično pokrivanje troškova pravnog savjetovanja, sastavljanja pismena, zastupanja u postupku pred sudom, Državnim tužilaštvom i Ustavnim sudom Crne Gore i u postupku za vansudsko rješavanje sporova i postupku pred javnim izvršiteljem, kao i oslobađanje od plaćanja troškova sudskog postupka.

Udruženje mladih sa hendikepom Crne Gore (AYDM)

Kralja Nikole, br. 76

81000 Podgorica

Tel/fax: +382 (0)20 265 650

Mobilni telefoni: +382 (0)67 801 761; +382 (0)69 385 981

Email: umhcg@t-com.me; office@umhcg.com

Društvene mreže: (Facebook @UMHCG, Twiter @UMHCG i Instagram umhcg_aydm)

Projekat *Osvije(S)t(l)i diskriminaciju OSI* podržan je od strane Ministarstva pravde
ljudskih i manjinskih prava, kroz Javni konkurs za NVO u 2020.

Sadržaj ovog materijala isključiva je odgovornost UMHCG i ni na koji način ne
odražava stav donatora ili drugih subjekata pomenutih u materijalu.